

PREKLADOPÉDIA 2

GAME OF THRONES V SLOVENČINE

Mgr. Lucia Halová vyštudovala prekladateľstvo a tlmočníctvo anglického a portugalského jazyka na FiF UK v Bratislave. Už niekoľko rokov sa venuje umeleckému, najmä knižnému prekladu z anglického a portugalského jazyka. Z angličtiny preložila viaceré fantasy titulov (napríklad *Zber kostí* od Samantha Shannonovej, Tatran), v spolupráci s ďalšími prekladateľkami ságy *Pieseň ľadu a ohňa* od G. R. R. Martina a *Kroniky Amberu* od Rogera Zelazneho, ale aj írské detektívky od Tane Frenchovej (*Vtedy v lese*, Tatran) alebo knihu *V tmavej komore* od americkej novinárky Susan Faludi (*Inaque*). Z portugálčiny preložila prvé slovenské vydanie *Knihy nepokoja* od Fernanda Pessou, za ktoré získala prémiu Ceny Jána Hollého. Pracovala ako redaktorka časopisu *Revue svetovej literatúry*, prekladá titulky pre filmy, príležitostne rediguje preklady pre vydavateľstvo *Inaque*, organizuje literárne besedy a *Noc literatúry* v Piešťanoch.

Pomáhali ste si pri preklade ságy *Hra o tróny* nejakými paralelnými textami? Mali ste konzultantov?

Hra o tróny je veľmi rozsiahla sága a každá pomoc sa hodila, aby sme sa v nej nestratili. Ako najzrejmější pomoc sa určite javí český preklad kníh a seriálu, ja som ju však nevyužila. Čeština je príveľmi blízky jazyk a dlhé roky u nás fungovala ako „jazyk fantastiky“, bála som sa, že takejto hypnózy „originálu“ by som sa už nevedela zbaviť.

Našli sme však na internete fanúšikovskú encyklopédiu celého sveta *Piesne ľadu a ohňa* (v angličtine) s podrobne rozpracovanými heslami všetkých postáv, všetkých významných miest, s obsahmi kapitol a podobne. Tam som si napríklad overovala, či je meno nejakej postavy prezývka a treba ho preložiť, od čoho sa odvíja jej rodové meno, prípadne som si mohla pozrieť, ako vyzerá jej erb, ak mi to z opisu v knihe nebolo dosť jasné. Rovnako som zisťovala, z čoho vychádzajú niektoré miestne názvy, hlavne ak dané slovo v angličtine malo viaceré odlišných významov. A niekedy mi s konečným rozhodnutím pri preklade takýchto viacvýznamových názvov pomohla španielska fanúšikovská encyklopédia.

Keďže príbeh sa odohráva vo svete veľmi podobnom európskemu stredoveku a vyskytuje sa v ňom široká slovná zásoba práve z tohto obdobia, rozhodla som sa v tomto smere trochu dozvedieť. Ešte skôr, ako sme sa pustili do prekladu, prečítala som si knihu *Rytier a jeho kráľ* od Daniely Dvořákovéj. Vďaka nej som získala skvelú predstavu o tomto období, o vzťahoch medzi šľachtou, feudálnymi pánmi a poddanými, o ich každodennom živote, o rytierskych cnostiach a povinnostiach, alebo aj o tom, ako a prečo králi cestovali po svojom kráľovstve. A že vôbec takéto cesty podnikali, často s takmer celým dvorom niekoľko mesiacov putovali po krajine a doslova vyžierali šľachticov, ktorých poctili svojou návštevou.

Čo sa týka rytierov a ich brnenia, dôležitej rekvizity Martinovho sveta, na to som si zohnala živého konzultanta zo skupiny historického šermu. Sadli sme si spolu nad obrázky brnenia a už som si len zapisovala názvy jednotlivých častí. K tomu sa mi podarilo vo výpredaji zohnať *Ottovu encyklopédiu – Zbroja* v antikvariáte *Estetiku odievania* zo Slovenského pedagogického nakladateľstva, ktorá mi pomohla zaplniť niektoré medzery v móde tých čias.

Ako by ste opísali štýl G. R. R. Martina a aké prekladateľské oriešky sa v jeho textoch najčastejšie vyskytujú?

George R. R. Martin píše veľmi pútavo, ale zároveň nijako prekombinovane. Opisov tak akurát a k tomu uveriteľné a dynamické dialógy – tie prekladám najradšej. A najväčším orieškom boli určite preklady názvov a viacvýznamových prezývok. Jednoducho prenos celého fiktívneho sveta do iného jazyka.

Aké je to spolupracovať na preklade knihy s iným prekladateľom? Aké výhody alebo nevýhody to prináša?

Je to ako každá iná spolupráca, ide o kompromisy, dohody a o to byť na jednej vlne. Sága som začala prekladať s Aňou Ostrihoňou. S ňou sme si určili základné pravidlá: že každá prekladá jednu polovicu knihy, potom si preklady navzájom prečítame a zredigujeme, slovnú zásobu konzultujeme priebežne v zdieľanom glosári a podobne. Keďže má však Aňa vlastné vydavateľstvo a preklad *Piesne ľadu a ohňa* bol predsa len veľmi náročný na čas, pracovala som od druhej knihy s Barborou Kráľovou.

S oboma kolegyňami si výborne rozumiem, takže aj spolupráca s nimi bola skvelá. Vedeli sme sa dohodnúť na terminológii, na štylistike, ja som v takej spolupráci videla samé výhody. Hlavnou bolo, že človek nie je na také rozsiahle dielo sám. Keď sa ocitnete v slepej uličke s nejakou vetou či prekladom názvu, máte sa s kým poradiť. Máte pri sebe (aspoň virtuálne) niekoho, kto je do tej problematiky rovnako zažratý a presne vie, na čo sa ho pýtate. A aj tej kritike od fanúšikov sa takto vo dvojici ľahšie čelí.

Preferujete po tejto skúsenosti skôr spoločné preklady alebo naďalej radšej prekladáte samostatne?

Na to, aby dvaja prekladatelia či dve prekladateľky spolupracovali takto úzko na preklade jednej knihy, sa musia stretnúť naozaj dvaja ľudia na jednej vlne. Nám sa to, našťastie, podarilo, ale určite to nie je pravidlo. Ešte som takto spolupracovala s Lindou Magáthovou na preklade *Kroník Amberu* od Rogera Zelazneho, ale ďalej už idem znova sama. Ak sa však naskytne príležitosť prekladať ďalšiu Martinovu knihu v spolupráci s Barborou Kráľovou, tak veľmi rada!

Ako vnímate teóriu prekladu vo vzťahu k praxi? Dokáže prekladateľ s teoretickým zázemím vytvoriť lepší preklad?

Určite je teória potrebná a nápomocná, veď ako pri každej špecializovanej činnosti. Ja som síce mala na škole radšej praktické hodiny, ale sama vidím, že z tej teórie sa na mňa veľa nalepilo a pomáha mi to pri práci. Viem, čo si môžem či nemôžem dovoliť a prečo, ako pristupovať k prekladom reálií či citácií a podobne.

Existuje kniha, ktorú by ste niekedy chceli preložiť?

Dlho som túžila preložiť knihu z portugalčiny, ktorú som študovala spolu s angličtinou a je to moja srdcová záležitosť. To sa mi nedávno splnilo dielom *Knihá nepokoja* od Fernanda Pessou, takže si teraz musím vysnívať iný projekt. Napríklad komiks, do toho by som sa pustila veľmi rada.

Čo by ste odporučili študentom – budúcim prekladateľom?

Určite veľa čítať. A čítať po slovensky, aby si rozširovali slovnú zásobu a repertoár zaužívaných slovných spojení. A v kvalitných prekladoch zasa nájdu kopu šikovných riešení, ako napríklad prekladať trpné konštrukcie a podobne. Nestačí poznať jazyk originálu, ale hlavne treba mať jasno v jazyku cieľovom, veď o ten nám ide.

A pri samotnom prekladaní by som rada zdôraznila viacnásobnú kontrolu. Vždy si treba preložený text znova porovnať s originálom: či niekde nevypadla veta, či neprehliadli slovko, ktoré mení význam celej výpovede napríklad z kladnej na zápornú... A potom si, samozrejme, treba celý preklad ešte raz prečítať, sústrediť sa na štylistiku, jednoducho, či sa to dobre číta. Iba tak budú schopní odovzdať kvalitnú prácu, nad ktorou nebude redaktor či redaktorka zúriť a chytať sa za hlavu.

Étienne Dolet povedal pred smrťou slávnu vetu: „Traduttore, traditore.“ Čo si o tom myslíte? Je prekladateľ zradca?

Pri preklade sa treba zmieriť s tým, že sa vždy bude líšiť od pôvodného diela, a nielen jazykom. Vždy sa nájde nepreložiteľná veta či situácia, treba ju nahradiť

inou, neutrálnejšou a už vzniká posun. A to je určite taká malá zrada na pôvodnom diele. Ale s tým asi nič nenarobíme, ja aj v tom vidím krásu prekladania: príbeh žije vlastným životom a je na každom prekladateľovi a prekladateľke, aby jeho silu a krásu podali ďalej v rámci možností svojho jazyka. Skrátka, aby z neho mali čitatelia ich preloženého textu rovnaký zážitok, ako mali oni pri čítaní originálu.